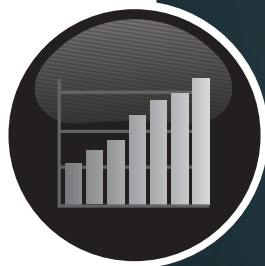
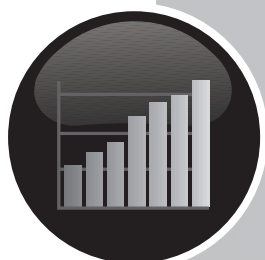

L'EMPRESARI DAVANT LA CRISI

L'EMPRESARI DAVANT LA CRISI

L'empresari davant la crisi

Febrer de 2010

© Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona

Elaboració de l'estudi:

Gabinet d'Estudis Econòmics de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona

Supervisió Lingüística:

Ampersand

Direcció editorial:

Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona

Disseny gràfic:

Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona

Autoedició y fotocomposició:

Anglofort, SA

Impressió:

Ingoprint, SA

ISBN: 84-00000-00-0

Dipòsit legal: B-00.000-2010

Imprès en paper ecològic de 115 g/m²

Índex

5	Resum executiu
7	1. Introducció
13	2. La contribució econòmica de l'empresari
15	L'empresari d'avui està més format i té més experiència
17	L'empresari crea llocs de treball més qualificats
18	L'empresari lidera els processos d'innovació
20	L'empresa augmenta l'esforç inversor
22	La dimensió mitjana de les empreses noves creix
23	L'empresa contribueix significativament a les finances públiques
27	3. La dimensió social de l'emprenedor i de l'empresari
29	La dona emprenedora i empresària
31	L'immigrant emprenedor i empresari
33	4. La contribució de l'empresa a la sostenibilitat
39	5. Bibliografia

Resum executiu

Amb aquest estudi, la Cambra de Comerç de Barcelona s'ha fixat com a objectiu analitzar i valorar la contribució econòmica de l'empresari emprenedor en la nostra societat i posar de manifest la importància de fer créixer l'esperit empresarial per afavorir la sortida de la crisi. Només creant un entorn favorable al naixement d'empreses dinàmiques i innovadores es podrà tornar a les xifres d'ocupació prèvies a la crisi. Cal tenir en compte que el 2008 el 36 % dels llocs de treball creats a Espanya provenen d'empreses noves, mentre que el restant 64 % prové de les empreses ja existents.

Considerant que hi ha un empresari per cada 12 assalariats al sector privat, Espanya necessitaria 100.000 empresaris per recuperar els 1,2 milions de llocs de treball que s'han perdut entre el tercer trimestre del 2008 i del 2009. Però per a això, cal crear un clima més favorable a l'emprenedoria: Espanya se situa en la 21a posició de 25 països en quant a clima emprenedor dins de la UE. La creació d'empreses a Espanya és més burocràtica, lenta i costosa que a la majoria de països de l'OCDE, i el sistema regulatori, fiscal i laboral és més complex i més desincentivador per a la posada en marxa d'un negoci.

L'empresari és generador de riquesa des del mateix moment en què decideix crear una empresa perquè s'autoocupa. També genera riquesa i contribueix al creixement econòmic quan dona feina a treballadors, alguns dels quals abans podien estar desocupats; quan obté beneficis, part dels quals els reinvertirà en l'empresa; i quan paga impostos, ja que contribueix a cobrir les necessitats de la societat en aspectes com l'educació, la salut, la seguretat o la justícia. En relació a aquest últim punt, l'empresa espanyola contribueix a les finances públiques significativament per sobre de la mitjana dels països de l'OCDE.

L'empresari també contribueix positivament al creixement de la productivitat de l'economia. Aquesta contribució està relacionada amb el grau de formació de l'empresari, i es tradueix en una millor gestió empresarial i en un major esforç en innovació tecnològica i en inversió productiva de l'empresa.

A Espanya, el perfil de l'empresari ha donat un salt qualitatiu en la darrera dècada, fet que ha tingut efectes positius sobre el creixement econòmic:

- L'empresari té un perfil cada vegada més jove i més qualificat: el 32 % dels emprenedors tenen estudis universitaris.
- L'empresari aprèn de l'experiència: el 18 % dels empresaris que han tingut èxit ja havien dirigit abans una empresa i el 6 % havien dirigit dues o més.
- El major nivell de formació de l'empresari fa que aquest sigui més conscient de les necessitats de formació dels seus treballadors: el 10,5 % dels treballadors han cursat formació continua durant el 2008, per sobre de la mitjana dels països europeus (9,5 %).

També la innovació està cada vegada més present en l'estratègia empresarial al nostre país: més de la meitat de les noves activitats emprenedores es basen en un producte o servei totalment innovador o parcialment innovador, mentre que el 20 % de les empreses ja existents són innovadores i realitzen una despesa total de gairebé 20.000 milions d'euros l'any 2008, un 60 % més que a l'any 2004.

Com a resultat d'aquesta estratègia empresarial cada vegada més basada en la innovació, els llocs de treball de les empreses han donat un salt qualitatiu, atès que el 27 % dels llocs de treball són considerats de qualificació alta¹ el 2008, un percentatge que a la UE-15 és del 34 %. També la dimensió mitjana de les noves empreses ha anat augmentant.

A més, els empresaris han aprofitat el període de bonança econòmica per augmentar l'esforç en inversió productiva de l'empresa, el que ha afavorit un augment de la capacitat productiva, de l'ocupació i, en conseqüència, del creixement econòmic.

L'emprenedoria també ha servit com a via de desenvolupament professional dels col·lectius que troben més dificultats per integrar-se en el mercat laboral en condicions equitatives, com és el cas de les dones i dels immigrants. Actualment, el 40 % de les iniciatives emprenedores estan liderades per dones i un de cada quatre empresaris/àries ja és dona. Per tant, les diferències entre sexes es van escorçant. Pel que fa al col·lectiu immigrant, actualment més del 12 % dels emprenedors són estrangers, un percentatge força similar al que representen en l'ocupació total, i molt superior al 5,7 % de 2005.

Finalment, durant la darrera dècada, les empreses de dimensió més grans han experimentat un desenvolupament notable de la responsabilitat social corporativa (RSC), contribuint a la consecució d'una economia més competitiva i sostenible, basada en la innovació, la investigació i el coneixement i que genera, al seu torn, ocupacions més qualificades i contribueix a assolir una major cohesió social.

1. Tècnics i professionals científics i intel·lectuals, i tècnics i professionals de suport. S'ha exclòs de l'anàlisi els treballadors de les forces armades i els directius, a causa de que inclouen perfils ocupacionals molt heterogenis entre sí. Font: elaboració pròpia a partir de l'INE i l'Eurostat.

Introducció

La creació d'un entorn favorable a la creació d'empreses dinàmiques i innovadores és un requisit necessari per tornar a crear ocupació i recuperar els nivells de creixement econòmic anteriors a la crisi. Cal tenir en compte que el 2008 el 36 % dels llocs de treball creats a Espanya provenen d'empreses noves, mentre que el restant 64 % prové de les empreses ja existents.² A més, en èpoques de crisi econòmica, l'aportació de les empreses noves a la creació d'ocupació és superior que en èpoques d'expansió perquè mentre les empreses noves creen ocupació, les ja establertes en poden perdre.

El creixement econòmic de la darrera dècada s'ha vist afavorit per un augment del nombre d'empresaris que supera, fins i tot, el del conjunt dels treballadors. Segons l'INE,³ a Espanya, el nombre d'empresaris amb treballadors ha augmentat el 37 % entre el 2001 i el 2008, mentre que el total d'ocupats ha crescut el 25 % en el mateix període.

Però la crisi econòmica ha tingut un efecte devastador sobre l'empresa en el conjunt d'Espanya. El nombre d'empresaris ha passat d'1,12 milions el tercer trimestre del 2008 a 1 milió el tercer trimestre del 2009, i el nombre d'assalariats al sector privat s'ha reduït en 1,2 milions en el mateix període.⁴

Considerant que, de mitjana, els últims anys, hi ha un empresari per cada 12 assalariats al sector privat, Espanya necessitaria 100.000 empresaris per recuperar els 1,2 milions de llocs de treball que s'han perdut, de moment, com a conseqüència de la crisi.

El dia 9 de desembre de 2009, el President dels EUA, Barack Obama, ho va dir molt clar en la presentació de les mesures fiscals per afavorir l'ocupació: «*La creació d'ocupació, a fi de comptes, depèn dels que de veritat creen ocupació, que són les empreses (de tota Amèrica)*».

Darrera la creació de cada empresa hi ha un empresari que arrisca el seu patrimoni, però per fer-ho necessita un entorn favorable i confiança en l'economia. Ara bé, a l'economia espanyola el clima no és favorable a l'emprenedoria: Espanya se situa en la 21a posició en quant a clima emprenedor dins de la UE-25.⁵ A més, Espanya és, després de Bèlgica, Lituània i Portugal, el país europeu amb un percentatge més elevat de població que mai s'ha plantejat la possibilitat d'iniciar un negoci propi.⁶

2. Font: elaboració pròpia a partir de les dades d'empreses inscrites a la Seguretat Social del Ministeri de Treball i Assumptes Socials.

3. INE, Enquesta de població activa

4. INE, Enquesta de població activa

5. Círculo de Empresarios (2009, pàg. 18)

6. Comissió Europea, Entrepreneurship Survey, (2008)

Per això, ara més que mai és important que des de tots els estaments, públics i privats, es fomenti una actitud més positiva cap a l'esperit empresarial:

1. S'ha de recolzar i donar valor a la figura de l'empresari emprenedor, que arrisca el seu patrimoni per una idea de negoci, creant llocs de treball i riquesa en el conjunt de l'economia.
2. S'ha de facilitar la posada en marxa d'una empresa, des del punt de vista administratiu, fiscal, laboral i financer.
3. I, a més, s'ha de lluitar contra l'estigma del fracàs.

Segons una enquesta de la Comissió Europea,⁷ la por al fracàs és la principal barrera per a la creació d'una empresa, i encara ho és més a l'economia espanyola. El resultat és que la joventut valora cada vegada més l'estabilitat i la seguretat de l'ocupació pública enfront del risc d'emprendre un negoci propi. Una enquesta realitzada al maig del 2009 per la firma de recursos humans Adecco assenyalava que el 62,5 % dels joves menors de 25 anys aturats veuen el seu futur en l'administració pública.⁸ Però el creixement de l'ocupació del sector públic és insostenible sense un creixement paral·lel de l'activitat empresarial, perquè els impostos amb els que es finança el sector públic provenen en gran part de les empreses.

A les economies amb elevats índexs de creació i desaparició d'empreses es produeix un procés continu de destrucció creativa mitjançant el qual les empreses de productivitat baixa surten del mercat i altres noves les substitueixen. Per això, s'hauria d'entendre el tancament de certes empreses com una situació normal dins de l'evolució econòmica i com una oportunitat per crear empreses noves. Però, per a què això sigui així, cal fer front a les conseqüències negatives del fracàs empresarial i cal fomentar l'esperit empresarial i estimular la creació d'empreses.

En aquesta línia treballa la Comissió Europea,⁹ que convida als estats membres a treballar per un entorn favorable per als empresaris nous i també per a aquells que han viscut una experiència de tancament. L'objectiu és convertir la Unió Europea en un lloc més dinàmic per a la iniciativa empresarial i les segones oportunitats. El nostre país hauria d'assumir plenament aquest plantejament.

D'una banda, les empreses que inevitablement hagin de tancar necessiten que el procés sigui àgil, simple i poc costós. D'aquesta manera es permetria una assignació millor dels recursos i una distribució més justa dels béns restants entre els creditors.

A Espanya, el temps mitjà necessari per concloure el procés de tancament i liquidació d'una empresa és d'un any, enfront dels quatre mesos que dura a Irlanda. I el cost mitjà que representa el procediment de tancament d'una empresa a Espanya és el 15 % del patrimoni, mentre que als països de l'OCDE, en mitjana, és del 8 %.¹⁰

7. Comissió Europea, Entrepreneurship Survey, (2008)

8. Adecco

9. COM(2007) 584 final

10. Banc Mundial

També cal ajudar a l'empresari que comenci de nou perquè l'experiència ens indica que els empresaris aprenen dels seus errors i tenen més èxit la segona vegada. Des de que va començar la crisi, 120.000 empresaris han deixat de ser-ho en el conjunt d'Espanya. Desaprofitar el seu coneixement, experiència i esperit és un cost d'oportunitat que l'economia espanyola no es pot permetre en un moment de crisi econòmica, taxa d'atur molt elevada i escassa vocació empresarial. La manca de recursos financers és el principal element dissuasori a l'hora de començar de nou. Per això, la Comissió recomana que els països comunitaris garanteixin que els noms dels empresaris que han tancat de manera no fraudulenta no figurin en llistes que limitin l'accés al crèdit del sistema bancari.

Els empresaris que tornen a començar aconseguen normalment un creixement més ràpid que les empreses creades per un empresari nou i les seves empreses, cinc anys després, registren bons índexs de supervivència. De fet, el 18 % dels empresaris que han tingut èxit ja havien dirigit abans una empresa i el 6 % havien dirigit dues o més.¹¹

I, finalment, cal disminuir traves a l'obertura d'un nou negoci. A Espanya es necessiten fer 10 tràmits per crear una empresa (enfrent dels 5,7 que es requereixen de mitjana als 30 països de l'OCDE), es triga 47 dies de promig (davant dels 13 dies a l'OCDE) i el procediment té un cost mitjà del 15 % de la renda nacional bruta per càpita —2.869 euros— (enfrent del 4,7 % a l'OCDE).¹²

Però totes aquestes mesures només seran efectives si, al mateix temps, s'afavoreix l'esperit emprenedor en la societat posant en valor la figura de l'empresari. Els mitjans de comunicació i el sistema educatiu tenen un paper molt important en aquesta tasca a través de la difusió d'informació i d'experiències que mostrin una imatge real i positiva de l'empresari i de la seva contribució a l'economia i a la societat. Amb aquest estudi la Cambra de Comerç de Barcelona hi vol contribuir amb dades objectives que posen de manifest la rellevància de la figura de l'empresari a l'actualitat.

11. COM(2007) 584 final

12. Banc Mundial

2. LA CONTRIBUCIÓ ECONÒMICA DE L'EMPRESARI

La contribució econòmica de l'empresari

L'empresari és generador de riquesa des del mateix moment en què decideix crear una empresa perquè s'autoocupa. També genera riquesa i contribueix al creixement econòmic quan dóna feina a treballadors, alguns dels quals abans podien estar desocupats, quan obté beneficis, part dels quals els reinvertirà en l'empresa, i quan paga impostos, ja que contribueix a cobrir les necessitats de la societat en aspectes com l'educació, la salut, la seguretat o la justícia.

L'empresari també contribueix positivament al creixement de la productivitat de l'economia. Aquesta contribució està relacionada amb el grau de formació de l'empresari. Està demostrat que a mesura que l'empresari disposa de més coneixements assigna els recursos a les persones amb més capacitats i als llocs de treball on poden generar efectes directes i indirectes més grans sobre la productivitat. A més, augmenta la qualitat de la gestió i de les tasques de direcció, coordinació i motivació dels treballadors.

Un estudi recent de Bancaja i l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE)¹³ posa de relleu que existeix un diferencial en el creixement de la productivitat de les comunitats autònomes espanyoles que s'explica per la qualitat relativa dels emprenedors (mesurada en termes d'educació formal) respecte a la dels treballadors directes.

Un altre factor de contribució positiva de l'empresari a la productivitat és a través de la inversió en innovació tecnològica que realitza la seva empresa. Aquest factor està relacionat amb l'anterior atès que existeix una relació positiva entre el grau de formació de l'empresari i el grau d'inversió en capital tecnològic de la seva empresa. El tercer factor de contribució al creixement de la productivitat vindria donat per l'esforç inversor en capital productiu¹⁴ que realitza la seva empresa.

A continuació es fa una anàlisi quantitativa d'aquests factors per a l'economia espanyola.

L'empresari d'avui està més format i té més experiència

El col·lectiu emprenedor i empresari ha experimentat un considerable procés de millora qualitativa durant les darreres dècades, i un dels aspectes principals d'aquesta evolució és el seu grau de formació i experiència.

L'examen del perfil emprenedor mostra un rejuveniment progressiu, mantenint un elevat grau d'experiència, i un nivell de formació cada vegada més alt:

13. IVIE i Bancaja (2008)

14. Inversió privada no residencial

1. L'empresari té 44 anys de mitjana, per sobre del treballador mitjà,¹⁵ però es tracta d'un col·lectiu més jove en l'actualitat que en el passat, a diferència del que succeeix amb el conjunt de la població ocupada. Sense que l'experiència es vegi ressentida, cal esperar d'aquest rejuveniment moderat un comportament més dinàmic i atent a les transformacions organitzatives, tecnològiques i estructurals que s'han accelerat en els darrers temps a l'economia mundial.
2. També el nivell de formació dels nous empresaris ha anat augmentant els darrers anys. Segons l'enquesta del Global Entrepreneurship Monitor (GEM) del 2008, el 32 % dels emprenedors nous (entre 3 i 42 mesos d'activitat) tenien estudis universitaris. Mentre que la Confederació d'Associacions de Joves Empresaris afirma que més de la meitat dels empresaris nous són llicenciats. Aquest percentatge baixa considerablement quan es considera el total d'empresaris amb assalariats: només el 7,8 % eren titulats universitaris el 2006, si bé és una xifra molt superior a la de fa deu anys, quan era el 3,9 %.¹⁶ Amb un nivell de formació més elevat els emprenedors i empresaris milloren els seus ingressos, tendeixen a ocupar recursos humans més formats i a utilitzar-los més eficientment. El nivell de formació de l'empresari també influeix en l'èxit de la empresa nova. Els estudis al respecte han fet palès que els empresaris nous amb major nivell de formació tenen menys probabilitats de fracassar, i que la taxa de creixement de les seves empreses és superior així com també la seva rendibilitat.¹⁷

El nivell formatiu dels directius i empresaris també té un efecte positiu sobre el rendiment del capital humà dels treballadors.¹⁸ El salari d'un treballador s'incrementa en un 7,5 % per cada any addicional d'estudis si el directiu per al qual treballa té estudis universitaris. Aquest rendiment de l'educació gairebé es el doble del que obtindria si l'alt càrrec hagués cursat només l'ensenyament obligatori. També s'ha comprovat empíricament que el grau de sobreeducació és menor en aquestes empreses, la qual cosa indica que els empresaris més formats fan un ús més eficient dels recursos humans de les seves empreses.

L'experiència professional és una altra característica de l'empresari a tenir en compte. La majoria d'empresaris que creen una empresa nova d'èxit compten amb experiència professional prèvia, principalment en un sector similar o relacionat i també en una funció similar o relacionada.¹⁹ L'empresari aprèn de l'experiència, i això requereix: capacitat d'observació, intuïció, visió de les oportunitats i dels problemes, èmfasi en l'acció, etc.

Fruit d'aquesta major formació i experiència, l'empresari es manté cada vegada més temps en el mateix càrrec i, per tant, augmenta la probabilitat d'èxit de la empresa nova. En efecte, el percentatge d'empresaris amb assalariats que porten més de sis anys en el mateix lloc de treball ha passat del 67,5 % el 2005 al 69 % el 2008 (i al 73 % de mitjana els tres primers trimestres del 2009),²⁰

15. IVIE i Bancaja (2008, pàg. 27)

16. IVIE i Bancaja (2008, pàg. 53)

17. Veciana (2005, pàg. 60)

18. IVIE i Bancaja (2008)

19. Veciana (2005)

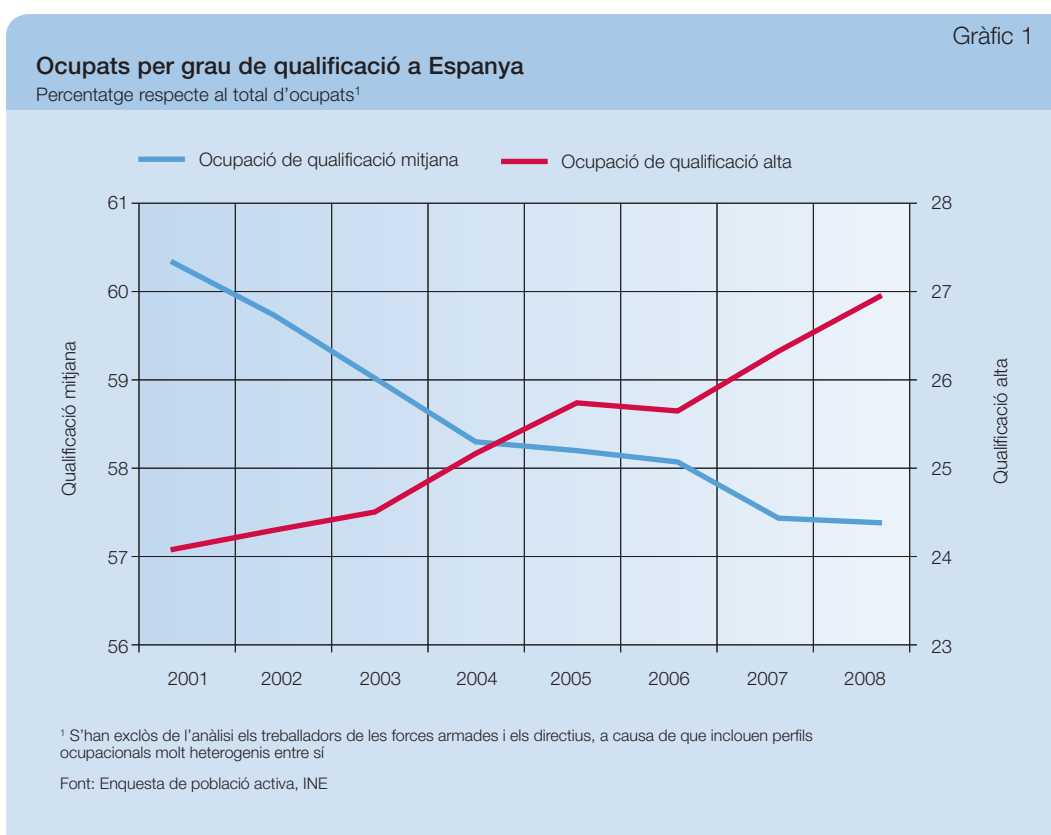
20. INE, elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta de població activa

L'empresari crea llocs de treball més qualificats

Els darrers anys s'observa un augment del nivell mitjà de qualificació dels llocs de treball de les empreses espanyoles, com a resultat d'un major nivell formatiu de la població ocupada i d'una aposta per la innovació i l'adopció de les TIC per guanyar competitivitat.

El percentatge de llocs de treball considerats de qualificació alta²¹ ha augmentat ininterrompudament els darrers vuit anys. L'any 2008 el 27 % dels llocs de treball es consideren d'alta mentre que l'any 2001 només eren el 24 %.²² Tot i que a la UE-15 el percentatge d'ocupacions de qualificació alta és encara superior, del 34 %.

Durant aquest període, a Espanya s'ha reduït el percentatge de llocs de treball de qualificació mitjana (administratius, cambriers, operaris, artesans, etc.), mentre que s'ha mantingut relativament estable el percentatge de llocs de treball de qualificació baixa. Aquests resultats demostren que l'empresa està requalificant els llocs de treball que fins ara eren més manuals gràcies a la introducció de noves tecnologies i del major esforç innovador.

21. Tècnics i professionals científics i intel·lectuals, i tècnics i professionals de suport

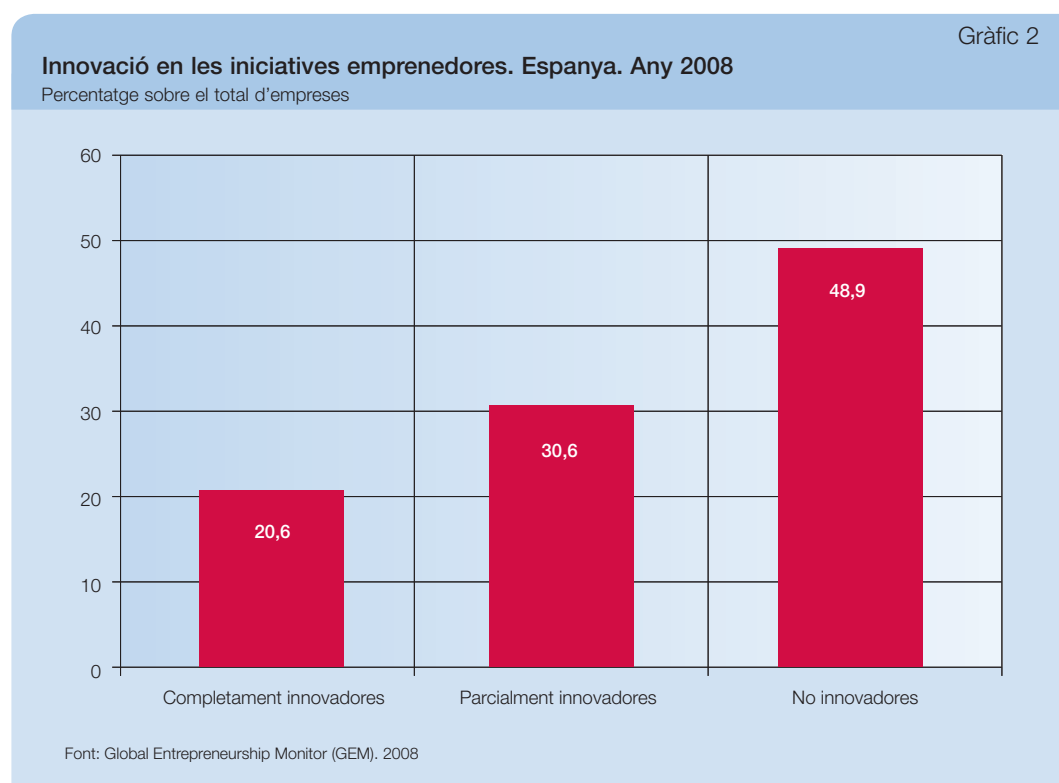
22. INE, Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta de població activa

La formació continua és una altra forma de millorar la qualificació dels treballadors i, per tant, la seva productivitat. El nivell de formació més elevat de l'empresari fa que sigui més conscient de les necessitats de formació dels seus treballadors. A l'entorn del 10,4 % dels treballadors han cursat formació continua durant les quatre setmanes prèvies a la realització de l'enquesta de població activa (EPA) de l'INE, durant el 2008. Aquesta xifra ha donat un salt respecte al 4,7 % assolit l'any 2003 i, a més, se situa per sobre de la mitjana dels països europeus (9,5 % el 2008).

Segons la Fundació Tripartita (antic Forcem),²³ el 8,4 % del teixit empresarial espanyol, és a dir 137.000 empreses, han realitzat activitats formatives accedint al sistema de bonificacions que preveu la Fundació Tripartita durant l'any 2008. El nombre de participants en la formació continuada ha estat d'1,5 milions de treballadors i la durada mitjana de la formació ha estat de 28 hores. En comparació a l'any 2004, l'any d'inici d'aquest sistema de bonificacions, el nombre d'empreses formadores s'ha multiplicat per tres i el nombre de treballadors participants en els programes de formació ha augmentat en un milió.

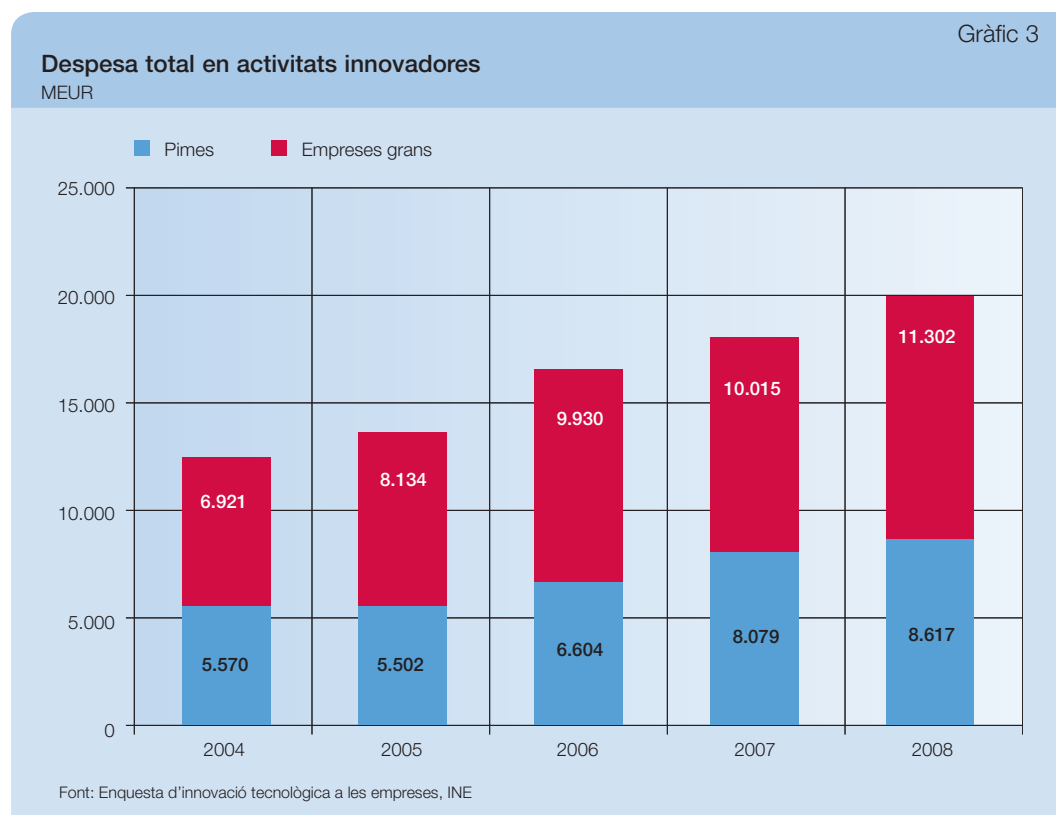
L'empresari lidera els processos d'innovació

La innovació és l'eix que impulsarà el canvi del model productiu i vindrà impulsat, sobretot, pel naixement de noves iniciatives emprenedores innovadores. Segons l'enquesta del Global Entrepreneurship Monitor (GEM) del 2008, més de la meitat de les noves activitats emprenedores es basen en un producte o servei totalment innovador o parcialment innovador.

23. Fundación Tripartita para la formación en el empleo i Comissió Europea (2008)

Ara bé, també les empreses existents tenen el gran repte d'introduir la innovació com a factor de diferenciació, el que els hi permetrà guanyar competitivitat i continuar creixent en el futur. Tal com mostren els resultats de l'Enquesta d'innovació tecnològica de l'INE, la innovació tecnològica està cada vegada més present en l'estratègia empresarial: l'any 2008, el 20,2 % de les empreses espanyoles eren innovadores i realitzaven una despesa total de gairebé 20.000 milions d'euros, un 60 % més que a l'any 2004.

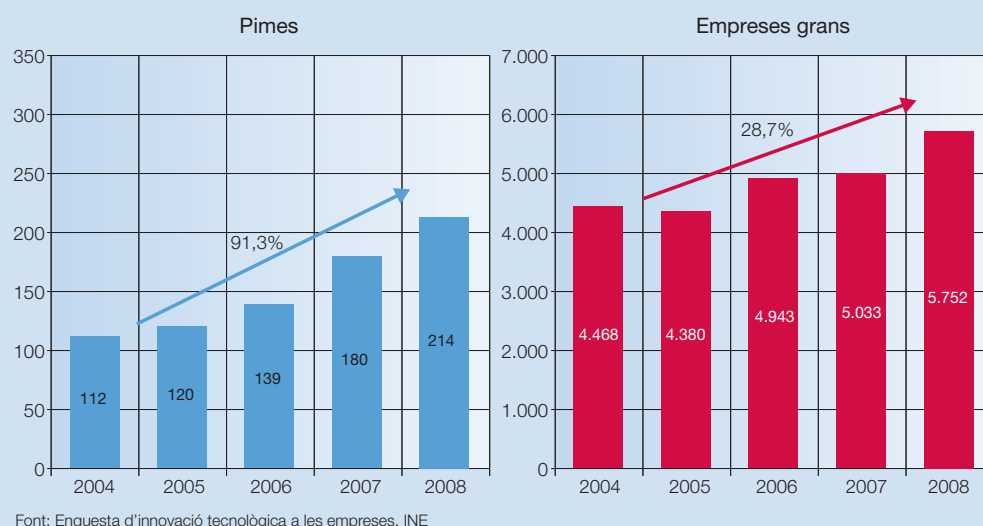
La despesa en activitats innovadores per empresa també ha crescut de forma espectacular, sobretot entre les pimes. L'any 2004 una pime gastava 112.000 euros de mitjana, mentre que l'any 2008 gastava gairebé el doble, 214.000 euros. En el cas de les empreses grans, la despesa mitjana anual és molt superior, però ha registrat un creixement menys dinàmic, del 28,7 %, passant de 4,5 milions d'euros per empresa el 2004 a 5,8 milions el 2008.²⁴

Un dels factors que més ha afavorit el creixement de la innovació empresarial ha estat el major nivell de qualificació dels empresaris i dels treballadors, com s'ha esmentat en els apartats anteriors, però també ha incidit l'impacte positiu de la innovació en els resultats de l'empresa. Segons l'enquesta d'innovació de l'INE, el 35 % de la xifra de negoci del 2008 de les empreses que han introduït innovacions de producte es deguda a béns i/o serveis que han estat una novetat (ja sigui únicament per a l'empresa o una novetat en el mercat) mentre que el 65 % restant és deguda als béns i/o serveis que es van mantenir sense canvis.

24. Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta d'innovació tecnològica a les empreses, INE, (diversos anys)

Despesa en activitats innovadores

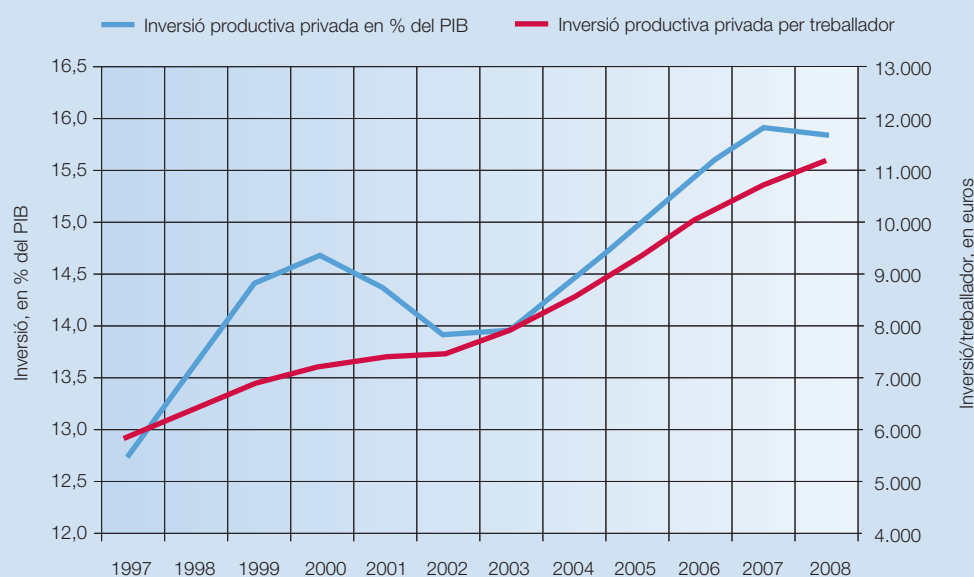
Milers d'euros per empresa

L'empresa augmenta l'esforç inversor

Els empresaris han aprofitat el període de bonança econòmica per augmentar l'esforç inversor de l'empresa, fet que ha contribuït a elevar el potencial de creixement de l'economia espanyola. Tal com es mostra al gràfic 5, la inversió privada no residencial (inversió productiva) ha seguit una

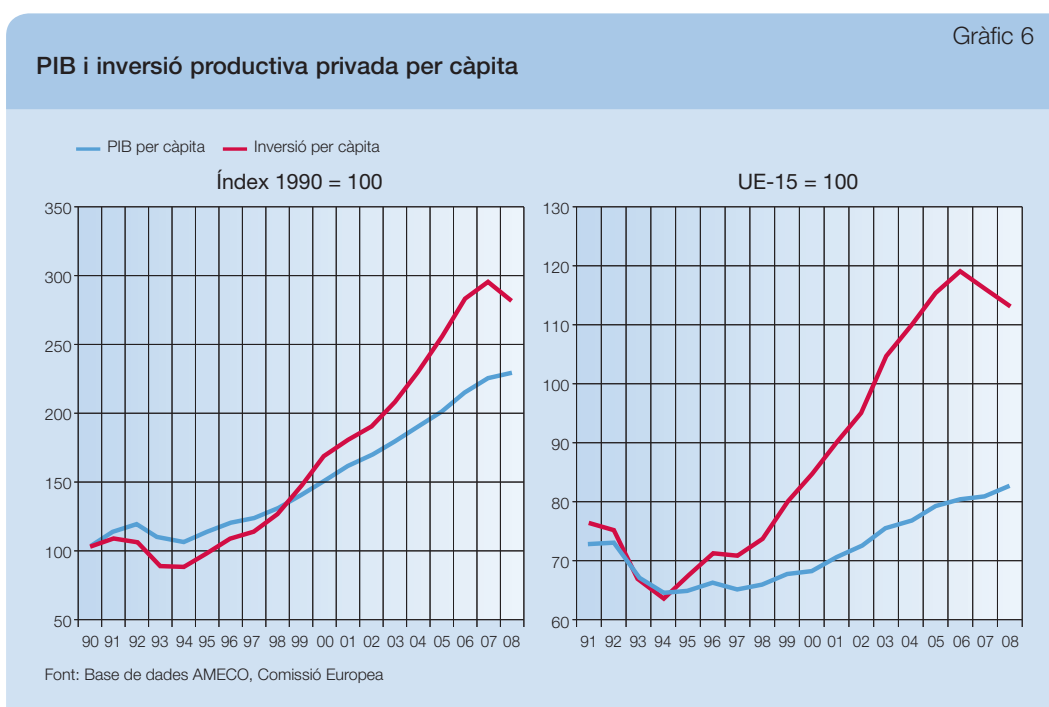
Inversió productiva privada

Percentatge del PIB i per treballador

evolució ascendent en els darrers deu anys, tant en termes de PIB com per treballador, el que ha afavorit un augment de la capacitat productiva, de l'ocupació i, en conseqüència, del creixement econòmic. En paraules del polític socialdemòcrata alemany Helmut Schmidt: «els beneficis d'avui són la inversió de demà i l'ocupació de demà passat».

L'esforç inversor té un efecte directe sobre el creixement del PIB i els nivells de benestar de l'economia perquè impulsa el progrés tècnic i millora l'eficiència del treball. Els avenços tecnològics que es deriven d'una intensitat creixent en capital de l'economia exigeixen un grau de preparació més gran i impulsen una millora en la formació dels treballadors, la qual cosa afavoreix un augment de la productivitat del treball. En aquest sentit, es pot afirmar que la intensitat inversora de l'economia espanyola en les darreres dècades ha estat un factor essencial per explicar la tendència creixent del PIB per càpita i la ràpida convergència del nivell de renda per habitant de Espanya amb la Unió Europea.

Tal i com es pot veure al gràfic 6, des de mitjan de la dècada dels 90, l'esforç inversor per habitant ha experimentat un avenç molt important a l'economia espanyola. El creixement mitjà anual de la inversió productiva privada *per càpita* entre el 1995 i el 2008 ha estat del 8,5 % (a preus corrents) a Espanya, pràcticament el doble de l'avenç de la UE-15 (4,3 %).²⁵ Això ha afavorit la sostinguda tendència creixent del PIB *per càpita* a Espanya, que ha augmentat en termes nominals el 5,7 % en mitjana anual el mateix període, enfront del 3,7 % de la UE-15. El resultat ha estat una convergència continuada dels nivells de renda *per càpita* entre Espanya i la Unió Europea: el PIB per habitant d'Espanya ha augmentat des del 63,3 % de la UE-15 el 1995 fins al 81,9 % el 2008.²⁶

25. AMECO

26. AMECO

La dimensió mitjana de les empreses noves creix

A Espanya, entre l'1 de gener de 1998 i de 2008 (abans de la crisi) s'han creat de mitjana 106.500 empreses amb treballadors cada any. En canvi, han causat baixa una mitjana de 90.500 empreses a l'any. Per tant, el teixit empresarial net ha anat creixent a un ritme anual de 16.000 empreses²⁷.

En comparació amb Europa, la taxa de natalitat de les empreses espanyoles²⁸ és més alta (9,5 % enfront del 8,4 % de promig durant el període 1998-2004) i la taxa de mortalitat més baixa (8,8 % enfront del 7,2 %). Com a conseqüència, la taxa neta de creació d'empreses a Espanya durant el període considerat és superior que a la Unió Europea (2,7 % enfront de l'1,2 %).²⁹

Les empreses que s'han creat durant aquest darrers deu anys tenen una dimensió mitjana superior a les empreses que han causat baixa durant el mateix període. Tal com es pot veure al quadre 1, el percentatge d'empreses que es creen amb 5-9 treballadors supera el percentatge que representa aquest mateix estrat d'assalariats entre les empreses que tanquen. El mateix succeeix amb l'estrat d'assalariats que va de 10 a 19 treballadors i amb el de més de 20 treballadors. En canvi, el percentatge de microempreses (d'1 a 5 treballadors) creades és inferior al percentatge d'empreses que causen baixa i que tenen també menys de cinc treballadors.³⁰

	Altes	Baixes
Total	106.591	90.507
D'1 a 5 assalariats	85,1	88,2
De 6 a 9 assalariats	8,1	6,4
De 10 a 19 assalariats	4,5	3,5
Més de 20 assalariats	2,4	1,9

Font: DIRCE, INE

Quant a les iniciatives emprenedores, per primera vegada des de que es realitza l'enquesta Global Entrepreneurship Monitor (GEM), les iniciatives que predominen no són les que tenen un sol treballador sinó les que tenen entre 1 i 5 empleats, representant el 41,7 % del total. Aquest resultat no té precedent i confirma la major ambició de les iniciatives naixents el 2008,³¹ malgrat que ja s'havia iniciat la crisi econòmica.

27. INE, DIRCE

28. Sectors indústria i serveis, exclosa la construcció

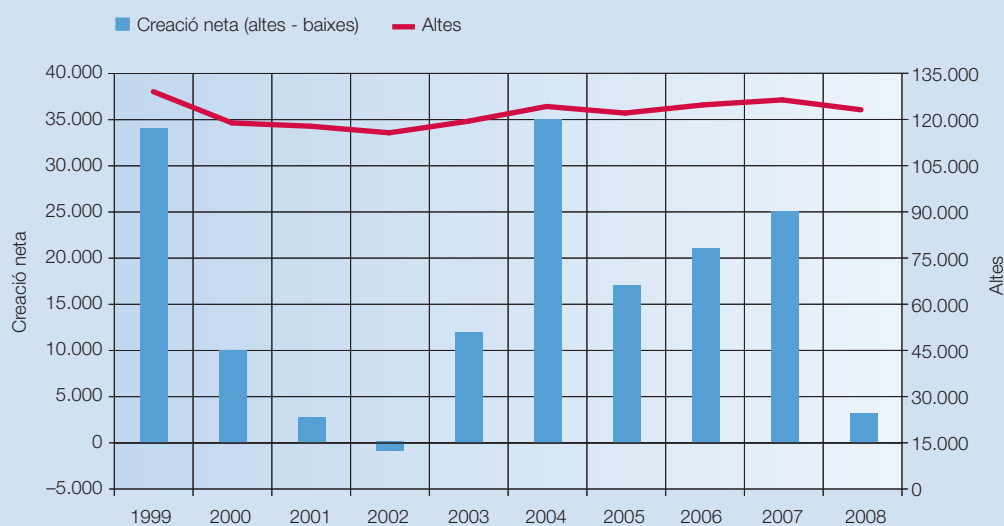
29. Subdirecció General de Foment Empresarial del Ministeri d'Indústria. (Pàg 7)

30. INE, DIRCE

31. L'enquesta GEM es va realitzar al juliol del 2008

Altes i creació neta d'empreses amb assalariats. Espanya

Dades a 1 de gener de cada any. Nombre

Font: DIRCE, INE

Per la banda del potencial de creixement de l'ocupació que esperen tenir els emprenedors entrevistats al final dels pròxims cinc anys, cal destacar que els resultats són cada vegada més positius. L'any 2008, el 54 % dels emprenedors preveuen augmentar entre 1 i 5 el nombre de treballadors durant el proper quinquenni, un percentatge superior a l'obtingut en l'enquesta d'anys anteriors, el que és indicatiu del paper, cada vegada més important, que tenen les activitats emprenedores en la creació d'ocupació.³²

L'empresa contribueix significativament a les finances públiques

La contribució a les finances públiques de les empreses és cada vegada més important. El gràfic 8 mostra que les empreses espanyoles (financeres i no financeres) paguen en concepte d'impostos directes (sobre els beneficis i el patrimoni)³³ una proporció creixent dels beneficis.³⁴ Concretament, les empreses han passat de pagar el 9 % dels seus beneficis en impostos directes l'any 1995 a pagar el 25,4 % el 2007, el màxim de la sèrie històrica. L'any 2008, com a conseqüència de l'inici de la crisi, aquest percentatge s'ha reduït fins al 15 %.³⁵

32. Global Entrepreneurship Monitor 2008

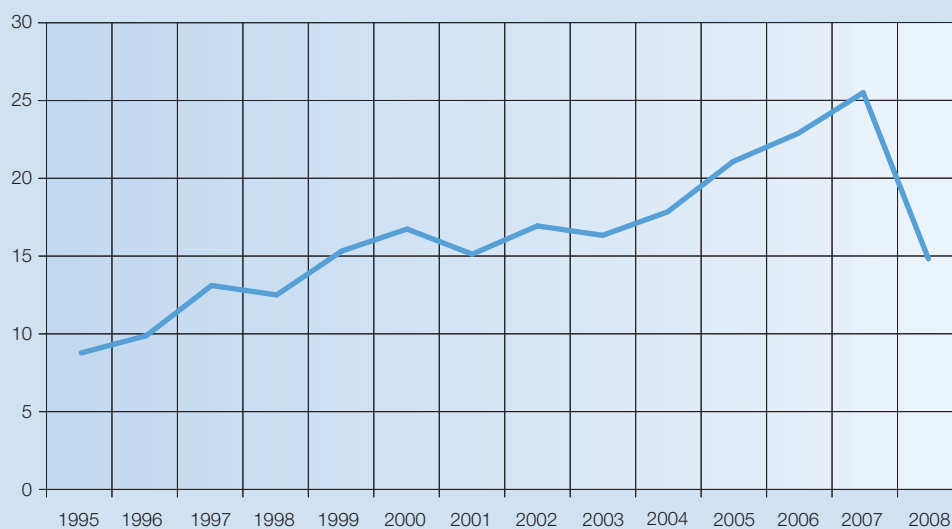
33. Inclou els impostos sobre la renda dels propietaris d'empreses no constituïdes en societat, els impostos sobre els beneficis de les societats, els impostos sobre la propietat i els impostos sobre el patrimoni.

34. El concepte de benefici utilitzat és l'excedent brut d'explotació, que es defineix com la suma del valor afegit brut menys les remuneracions d'assalariats i el pagament net d'impostos.

35. Font: Banc d'Espanya

Impostos directes pagats per les empreses espanyoles

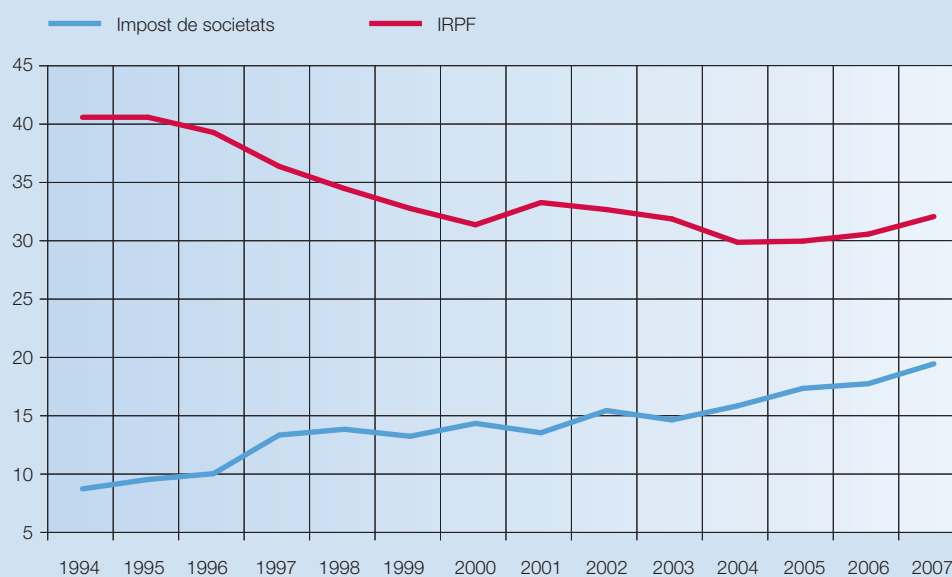
Percentatge sobre l'excedent brut d'exploració

Nota: Empreses financeres i no financeres
 Font: Banc d'Espanya

Recaptació de l'impost de societats i de l'IRPF

Percentatge de la recaptació total de l'Estat i CA

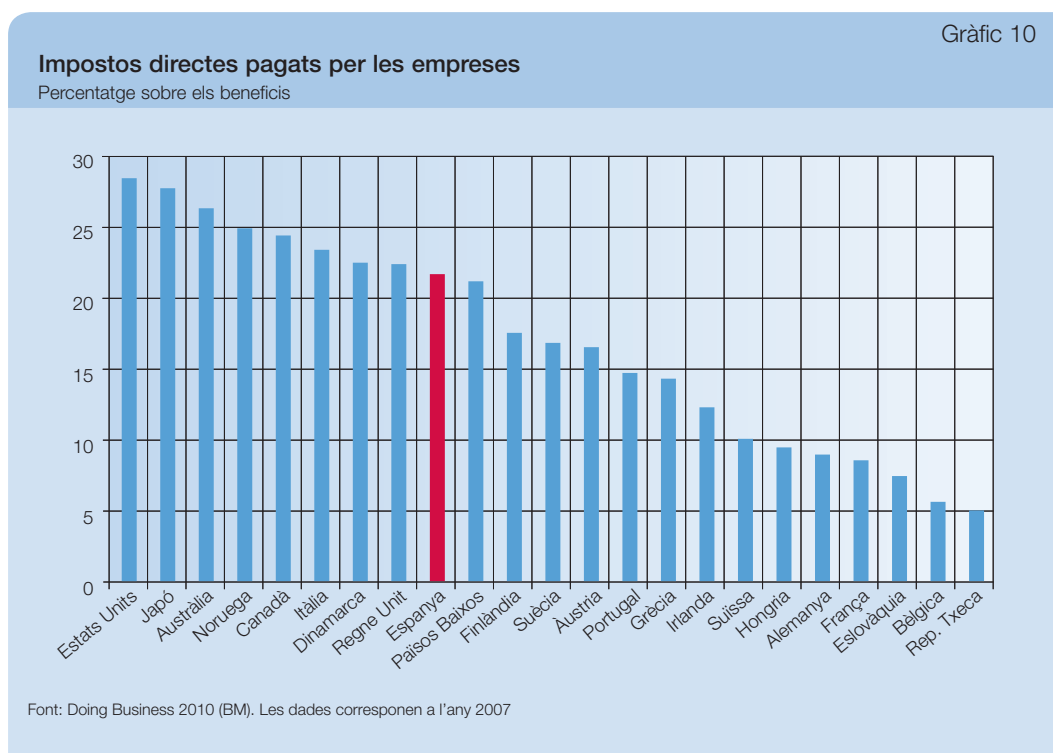

Font: Recaptació tributària, Ministeri d'Economia i Hisenda

La contribució de les empreses a les finances públiques també segueix una trajectòria ascendent durant el període 1994-2007, amb un augment de la recaptació de l'impost sobre societats. Així, des de l'any 1994 fins al 2007, la recaptació d'aquest impost s'ha multiplicat gairebé per set, al passar de 7.000 milions d'euros a 47.451 milions.³⁶ Cap altre impost important ha experimentat aquest creixement, per exemple, la recaptació de l'IRPF s'ha multiplicat per 2,5 en aquest període.

Com a resultat, el pes de l'impost sobre societats en el total de la recaptació de l'Estat i les comunitats autònomes ha passat del 8,9 % l'any 1994 al 19,6 % l'any 2007, mentre que el pes de la recaptació per IRPF s'ha reduït, des del 40,7 % al 32,2 % en el mateix període.

Finalment, cal destacar que les empreses espanyoles paguen de mitjana un percentatge d'impostos directes en relació als beneficis superior al de la mitjana de l'OCDE i de la majoria dels seus principals competidors, com Alemanya (8,6 % del beneficis) i França (8,2 % dels beneficis).³⁷

36. Font: Ministeri d'Economia i Hisenda

37. Banc Mundial

3. LA DIMENSIÓ SOCIAL DE L'EMPREDADOR I DE L'EMPRESARI

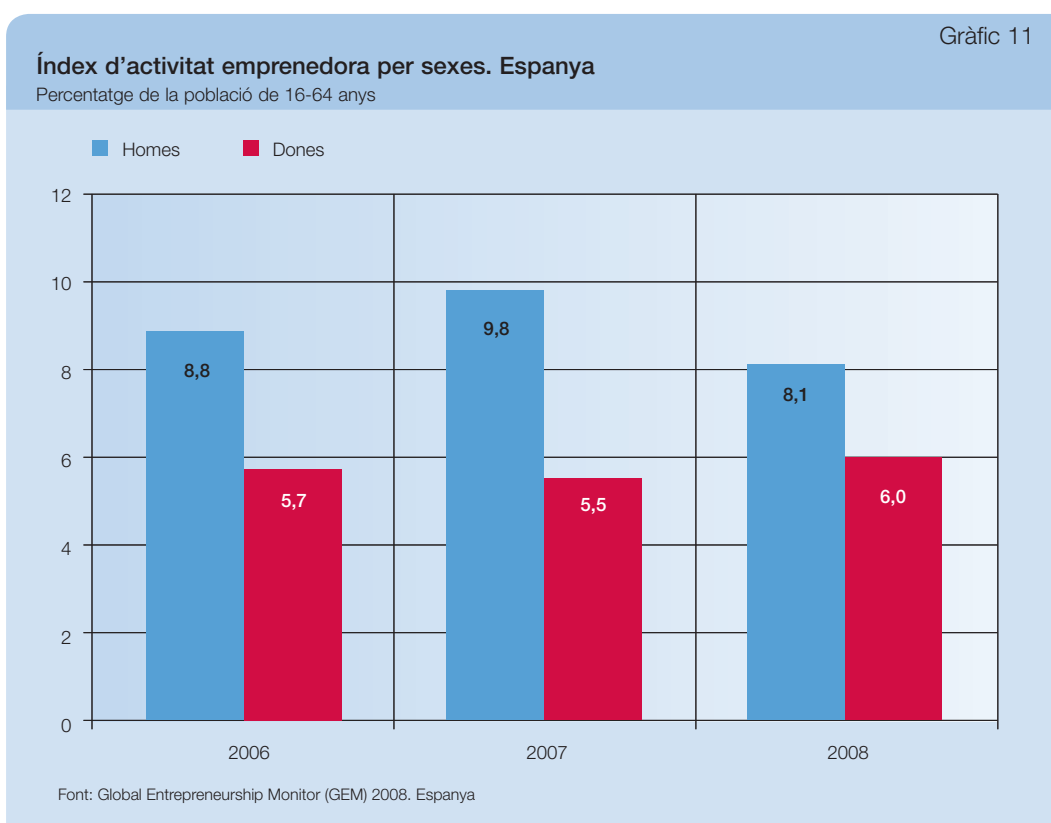

La dimensió social de l'emprenedor i de l'empresari

L'emprenedoria serveix com a via de desenvolupament professional dels col·lectius que es troben amb més dificultats per integrar-se en el mercat laboral en condicions equitatives, com és el cas de les dones i dels immigrants.

La dona emprenedora i empresària

La contribució femenina a l'activitat emprenedora és cada vegada més gran. L'any 2008, el 6 % de població femenina de 18 a 64 anys havia iniciat una activitat emprenedora, mentre que entre la població masculina el percentatge era del 8 %.³⁸ Dels resultats es desprèn que continua existint una diferència significativa entre sexes, però atenent a l'evolució temporal d'aquests indicadors

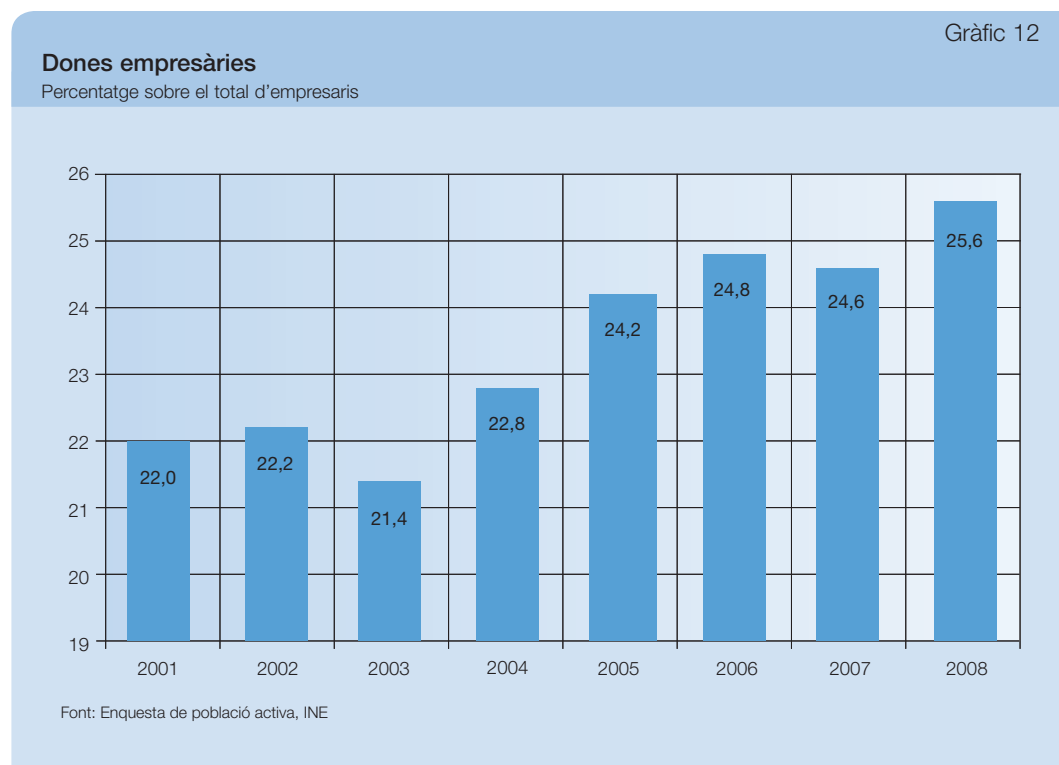
38. Global Entrepreneurship Monitor 2008. Espanya

s'observa que aquesta diferència es va escorçant. Com es veu al gràfic 11, l'any 2008 l'índex d'activitat emprenedora de les dones ha millorat respecte a l'any anterior, mentre que la masculina ha patit un descens important. És a dir, davant la recessió, una proporció més gran de dones s'han decidit a posar en marxa noves activitats empresarials.

Aquest dinamisme de l'emprenedoria femenina està afavorint la presència de dones dins el col·lectiu total d'empresaris. A Espanya, l'any 2008 hi havia 300.000 empresàries (amb treballadors), gairebé el 60 % més de les que hi havia l'any 2001 (187.000). En canvi, el col·lectiu d'homes empresaris, tot i ser més nombrós, només ha crescut un 31 % en el mateix període.³⁹

Com a resultat d'aquest major dinamisme femení, la participació de les dones en el col·lectiu d'empresaris ha passat del 22 % el 2001 al 25,6 % el 2008. És a dir, actualment un de cada quatre empresaris/àries és dona.

També les empresàries han guanyat importància dins el total de l'ocupació femenina, passant de representar el 3,1 % el 2001 al 3,5 % el 2008. En definitiva, tot i que segueix existint una diferència significativa entre la quantitat de dones empresàries i homes empresaris, aquesta es va reduint.

39. Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta de població activa, INE

L'immigrant emprenedor i empresari

A Espanya, la taxa d'emprenedoria ha augmentat amb la immigració, sobretot entre aquells immigrants que porten més temps vivint al nostre país. En l'actualitat, més del 12 % dels emprenedors són immigrants.⁴⁰ Aquesta xifra suposa un gran salt si es compara amb el 5,7 % del 2005 i s'aproxima a la presència d'estrangers en el mercat laboral (14,5 % del total d'ocupats el 2008).

Els resultats mostren que els estrangers no comunitaris són, proporcionalment, més emprenedors que els espanyols i que els estrangers comunitaris.⁴¹ Això és deu, d'una banda, a una mentalitat més desenvolupada per crear iniciatives i, per l'altra, a una major necessitat per integrar-se en el mercat laboral.

Activitat emprenedora total registrada, en funció del tipus d'origen de l'emprenedor i la seva evolució. Espanya

Quadre 2

	Espanyols	Estrangers	Total
2005	94,3	5,70	100
2006	88,3	11,70	100
2007	86,8	12,80	100
2008	87,4	12,60	100

Font: Global Entrepreneurship Monitor (GEM) 2008. Espanya

Com a resultat d'aquest dinamisme emprenedor entre la població estrangera, el percentatge que representen els empresaris estrangers sobre el total d'empresaris ha augmentat considerablement, des del 5,1 % el 2005 fins al 6,6 % el 2008 (el 3,6 % si només es consideren els estrangers no comunitaris).⁴²

40. Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta de població activa, INE

41. Global Entrepreneurship Monitor 2008. Espanya

42. Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta de població activa, INE

4. LA CONTRIBUCIÓ DE L'EMPRESA A LA SOSTENIBILITAT

La contribució de l'empresa a la sostenibilitat

Cada dia són més els empresaris que fomenten la consciència ètica, la protecció del medi ambient i el foment de la responsabilitat social dins les seves empreses.

La responsabilitat social corporativa (RSC) incorpora una millora contínua cap a mètodes de producció de béns i serveis més respectuosos amb el medi ambient i la societat en general. La incorporació de la RSC en les empreses contribueix a la consecució d'una economia més competitiva, basada en la innovació, la investigació i el coneixement i que genera, al seu torn, millors ocupacions i contribueix a assolir una major cohesió social.

Durant la darrera dècada, les empreses nacionals han experimentat un desenvolupament notable de la RSC. Aquesta nova funció estratègica pot marcar la diferència entre empreses. La darrera edició de l'estudi del Club d'Excel·lència en Sostenibilitat –basat en una enquesta realitzada als grups més grans per facturació– mostra que el 91 % de les empreses te incorporats principis de bon govern i el 83 % compta amb un codi ètic o de conducta. A més, més de la meitat d'elles assigna un pressupost específic a aquests projectes.⁴³

Un estudi recent de la Fundación Alternativas⁴⁴ inclou els resultats d'una enquesta a les empreses que conformen l'Ibex-35 amb l'objectiu de conèixer el perfil de la funció de l'RSC en les seves companyies. Segons aquest estudi, el 32 % de les companyies afirma disposar d'un pressupost superior als cinc milions d'euros per a RSC, excloent els recursos destinats a acció social. Pel que fa a recursos humans, la meitat de les companyies disposen d'entre una i tres persones a temps complet dedicades a aquesta matèria.

Els bons resultats assolits demostra que la recessió no afecta excessivament a l'agenda de la RSC de les companyies, perquè aquesta no és una tendència passatgera sinó una forma nova de dirigir en que la funció social adquireix un paper essencial. De fet, més del 90 % de les empreses de l'Ibex35 consultades considera que el clima d'incertesa actual no provocarà una disminució de l'interès de les companyies per l'RSC. Això es demostra en l'evolució creixent de la implantació d'eines de RSC a les empreses espanyoles. Des de l'any 2000, el nombre de memòries de sostenibilitat segons el model GRI (*Global Reporting Initiative*) publicades per empreses espanyoles ha estat a prop de 500, amb un creixement important als darrers anys.⁴⁵ El model GRI per a memòries de sostenibilitat intenta presentar una visió equilibrada de l'actuació econòmica, social i ambiental de l'empresa per mitjà d'indicadors que permeten una anàlisi comparativa.

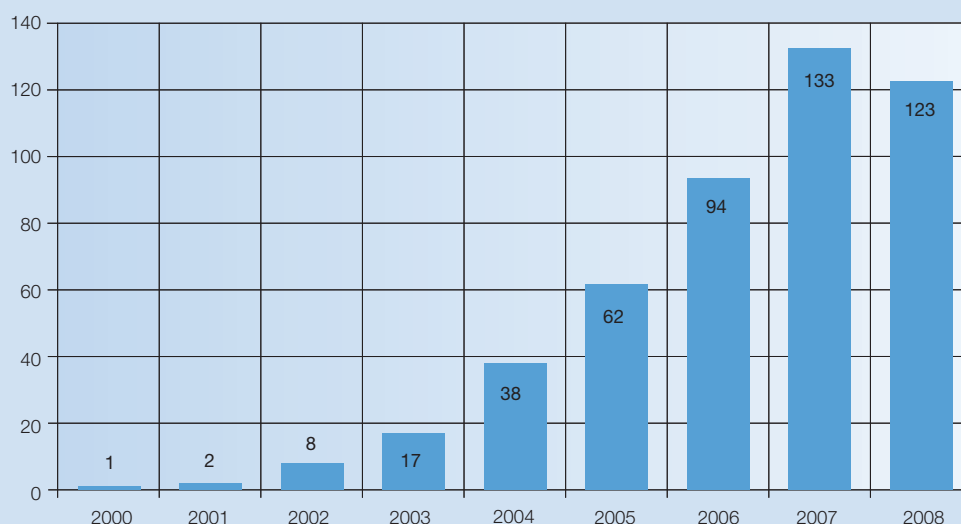
43. Expansión 21.12.2009. Especial Responsabilitat social corporativa

44. Fundación Alternativas (2009)

45. OSE, *La sostenibilidad en España 2009*

Empreses que elaboren memòries de sostenibilitat

Nombre. Model GRI

Font: Observatori de la Sostenibilitat a Espanya (OSE)

La dimensió ambiental és molt rellevant dins el compromís empresarial amb la sostenibilitat, i per això les empreses han reforçat les activitats destinades a la prevenció, reducció i eliminació de la contaminació o altres tipus de degradació del medi ambient. L'augment de la inversió de les empreses en matèria de protecció ambiental ha estat molt significativa els darrers anys i s'ha duplicat entre l'any 2001 i el 2007, des dels 715 milions d'euros fins als 1,5 milions.⁴⁶ L'any 2007, el percentatge més important d'aquestes inversions (55,7 %) va tenir com a objectiu reduir les emissions contaminants a l'atmosfera.

D'altra banda, les persones són el capital més important d'una empresa i, per això, la bona gestió del capital humà es una part central de l'RSC. La seva aplicació a l'àmbit de les persones implica promoure de manera activa la gestió, el desenvolupament i el compromís dels recursos humans. Les empreses líders en RSC destaquen per invertir cada vegada més en formació i en el disseny de plans de carrera per als empleats, que, d'una banda, els integrin en la presa de decisions i, d'altra, avaluin la seva motivació i les seves expectatives. Els avanços als darrers anys han estat significatius i, actualment, un percentatge notable d'empreses espanyoles tenen plans de carrera per a directius i empleats (vegeu gràfic 15) Així mateix, hi ha una implantació creixent de sistemes que afavoreixen la participació activa dels treballadors per contribuir al disseny de l'estratègia empresarial i dels plans de millora.⁴⁷

El distintiu d'«empresa saludable» apunta en aquesta direcció, a través de la creació d'un ambient de confiança i cooperació que aconsegueixi interessar a tots els participants, per mitjà d'un compromís i una responsabilitat que vagin molt més enllà del que s'espera en els resultats previstos. L'empresa saludable del segle XXI ha d'afavorir la conciliació de la vida laboral i familiar,

46. Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de la despesa de les empreses en protecció ambiental, INE

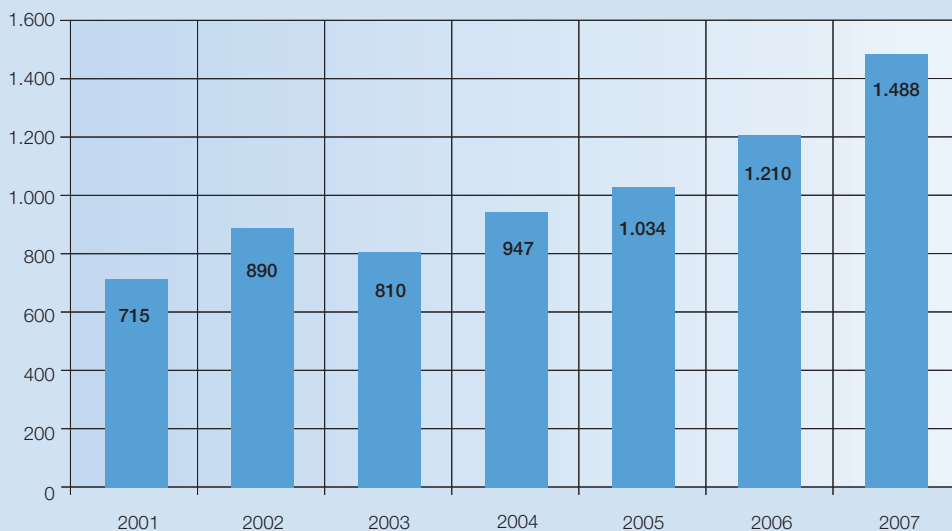
47. Instituto de la Empresa Familiar, *La RSE en la gran empresa familiar española*, (2009)

fer educació en salut als empleats, facilitar un bon clima laboral, fer prevaldre el treball en equip i la cooperació per assolir les fites establertes, etc. Aquests són temes que cada vegada es tenen més en compte en l'estil de direcció d'empreses innovadores, modernes i competitives.

Gràfic 14

Inversió de les empreses en protecció ambiental

MEUR

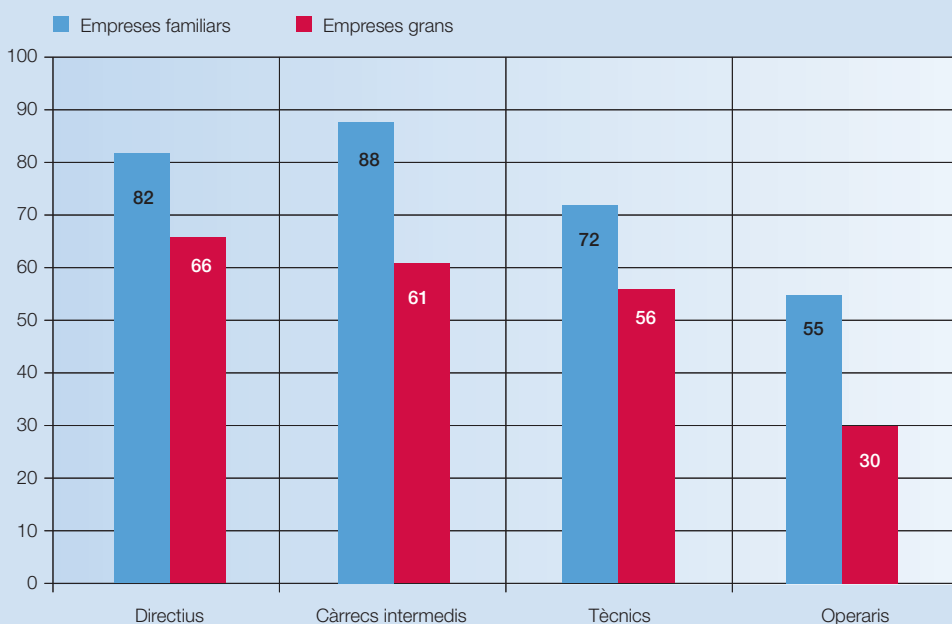

Font: Enquesta de la despesa de les empreses en protecció ambiental, INE

Gràfic 15

Empreses amb plans de carrera per a directius i empleats

Percentatge sobre el total

Font: La RSE en la gran empresa familiar española, Instituto de la Empresa Familiar

Bibliografla

Adecco. <www.adecco.es>

Base de dades AMECO. Comissió Europea

Doing Business 2010. Banc Mundial

Cuentas Financieras de la economía española. Síntesis de la contabilidad nacional de España. Banc d'Espanya

El espíritu emprendedor: elemento esencial para afrontar la crisis económica española. Circulo de Empresarios, 2009

COM(2007) 584 final. Comunicat de la Comissió Europea del 5 d'octubre de 2007

Entrepreneurship Survey of the EU (25 Member States), United States, Iceland and Norway. Comissió Europea, 2007. (Flash Eurobaròmetre. Núm. 192)

Informe 2009: la responsabilidad social corporativa en España. La RSC ante la crisis. Fundación Alternativas, 2009

Formación de las Empresas 2007. Fundación Tripartita para la Formación en el Empleo i Comissió Europea, 2008

Global Entrepreneurship Monitor. Informe ejecutivo GEM España 2008. Proyecto GEM

«Enquesta de població activa». INE

«Enquesta sobre innovació tecnològica a les empreses». INE

«Enquesta de la despesa de les empreses en protecció ambiental». INE

Directorio Central de Empresas (DIRCE). INE

La RSE en la gran empresa familiar española. Instituto de la Empresa Familiar, 2009. (Document 155)

El capital humano y los emprendedores en España. IVIE i Bancaja, 2008

Empreses inscrites a la Seguretat Social. Ministeri de Treball i Assumptes Socials

La sostenibilidad en España 2009. Observatori de la Sostenibilitat a Espanya (OSE), 2009

Recaptació tributària. Ministeri d'Economia i Hisenda

Retrato de las PYME 2009. Subdirecció General de Foment Empresarial del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, Direcció General de política de la PYME, 2009

Veciana, J. M. *La creación de empresas*. La Caixa, 2005. (Col·lecció Estudis Econòmics, núm. 33)

Oficines i serveis

Av. Diagonal, 452 - 08006 Barcelona

Telèfon 902 448 448

cambra@cambrabcn.org